

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I Правни основ за доношење уредбе

Правни основ за доношење Уредбе о расподели преносног капацитета између зона трговања на дугорочним тржиштима садржан је у члану 93а став 2. тачка 1) и став 3. истог члана Закона о енергетици („Службени гласник РС”, бр. 145/14, 95/18-други закон, 40/21, 35/23 - други закон, 62/23 и 94/24), члану 17. став 1. којим је прописано да Влада којој је престао мандат може вршити само текуће послове и не може предлагати Народној скупштини законе и друге опште акте нити доносити прописе, изузев ако је њихово доношење везано за законски рок или то налажу потребе државе, интереси одбране или природна, привредна или техничка несрећа, као и члану 42. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, број 55/05, 71/05 - исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 - УС, 72/12, 7/14 - УС, 44/14 и 30/18 - др. закон), у коме је прописано да Влада уредбом подробније разрађује однос уређен законом, у складу са циљем и сврхом закона.

II Разлози за доношење уредбе

Законом о изменама и допунама Закона о енергетици који је објављен у „Службеном гласнику РС”, број 94/2024 од 28.11.2024. године (у даљем тексту: Закон) и који је ступио на снагу 6.12.2024. године настављен је процес реформи енергетског сектора са циљем обезбеђења услова за развој и ефикаснији рад свих субјеката који обављају енергетске делатности према тржишним принципима пословања, као и усаглашавање овог закона са прописима Европске уније.

Наведеним законом, а у складу са Одлуком MC EZ/D/2022/03/MC-EnC од 15.12.2022. године створена је поред осталих и обавеза преношења прописа Европске уније који су из Трећег пакета и то: Уредбе ЕУ 2017/1485 о успостављању смерница за рад система за пренос електричне енергије, Уредбе ЕУ 2016/1719 о успостављању смерница за дугорочну расподелу капацитета, Уредбе ЕУ 2017/2195 о успостављању смерница за електричну енергију балансирања, Уредбе ЕУ 2017/2196 о успостављању мрежних правила за поремећени рад и поновно успостављање електроенергетских система и Уредбе ЕУ 2015/1222 којом се успостављају смернице за расподелу капацитета и управљање загушењима. Рок за преношење свих наведених прописа је био до 31.12.2023. године.

У складу са наведеним, а на основу Уредбе ЕУ 2016/1719 приступило се изради Уредбе о расподели преносног капацитета између зона трговања на дугорочним тржиштима.

Предлогом Уредбе ближе су уређена правила за: расподелу капацитета између зона трговања на дугорочним тржиштима, успостављање заједничке методологије за утврђивање дугорочног капацитета између зона трговања, успостављање јединствене платформе за расподелу на којој се нуде дугорочна права преноса, могућност повраћаја дугорочних права преноса ради накнадне расподеле дугорочних капацитета, или могућност преноса

дугорочних права преноса између учесника на тржишту и други елементи везани за расподелу капацитета између зона трговања на дугорочним тржиштима.

Уредбом су уведени нови појмови и њихово значење, дефинисани циљеви расподеле капацитета између зона трговања на дугорочним тржиштима који треба да допринесу: подстицању ефективне дугорочне трговине између зона трговања уз могућност смањења дугорочног ризика за учеснике на тржишту; оптимизацији прорачуна и расподеле дугорочног капацитета између зона трговања; обезбеђивању недискриминаторног приступа дугорочним капацитетима између зона трговања; обезбеђивању поштеног и недискриминаторног третмана учесника на тржишту; уважавању потребе за правичном и уређеном дугорочном расподелом капацитета и уређеним формирањем цена; обезбеђивању и побољшању транспарентности и поузданости информација о дугорочној расподели капацитета; ефикасном дугорочном раду и развоју електроенергетског преносног система и електроенергетског сектора у Републици Србији.

Поред тога прописано је да је ОПС дужан да са другим ОПС-овима учествује у изради одредби, услова и методологије, које одобрава ЕЦРБ или АЦЕР ако су у питању државе чланице, затим које одредбе, услове и методологије је дужан да примени ОПС, које одредбе, услове и методологије подлежу одобрењу свих регулаторних тела региона укључујући и Агенцију за енергетику Републике Србије (у даљем тексту: Агенција), а које подлежу појединачном одобрењу Агенције, обавеза ОПС да на својој интернет страници, а по одобрењу Агенције или других надлежних регулаторних тела, објави одредбе, услове и методологије за чије доношење је одговоран.

Прописано је укључивање заинтересованих страна у вези са дугорочном расподелом капацитета које организује ЕЦРБ у складу са Уговором о оснивању Енергетске заједнице или АЦЕР када је у питању држава чланица, у сарадњи са ЕНТСО-Е, као и дужност ОПС-а да пре подношења одредби, услова и методологија на одобрење организује саветовање са заинтересованим странама, укључујући релевантна тела сваке државе чланице и уговорне стране, а које не може да траје краће од једног месеца.

Прописана је дужност ОПС-а да у сарадњи са другим ОПС-овима унутар региона за прорачун капацитета достави предлог заједничке методологије координисаног прорачуна капацитета за дугорочне периоде за свој регион, која може бити заснована на хармонизованом нето преносном капацитету или на токовима снага и мора бити усклађена са методологијом прорачуна капацитета утврђеном за дан унапред и за унутардневне периоде у складу са Уредбом којом се уређује расподела преносног капацитета и управљање загушењима.

Даље је прописано да заједничка методологија прорачуна капацитета укључује методологију за одређивање маргине поузданости, методологију за границе сигурног рада система, могуће испаде и ограничења расподеле, методологију промене производње, методологију за потврђивање капацитета између зона трговања, као и да је ОПС дужан да у сарадњи са другим ОПС-овима изради методологију за разлагање дугорочног капацитета за различите временске периоде за регион на који се прорачун односи.

Такође је прописано да је ОПС у сарадњи са другим ОПС-овима унутар региона за прорачун капацитета дужан да примењује заједнички скуп сценарија у случају да се унутар региона за прорачун капацитета примењује анализа сигурности заснована на више сценарија, као и да изради појединачни модел мреже за дугорочни временски период прорачуна капацитета за свој регион.

Прописано је да је ОПС у сарадњи са другим ОПС-овима дужан да изради оперативна правила за периоде прорачуна дугорочног капацитета којима се допуњују правила за спајање појединачних модела мреже, као и да изради оперативна правила за периоде прорачуна дугорочног капацитета којим се допуњавају правила која примењује регионални координациони центар у вези са прорачуном капацитета.

У случају да ОПС примењује статистички приступа заснован на историјским подацима о преносном капацитету између зона трговања за периоде за дан унапред или за унутардневне периоде, прописано је шта мора бити укључено у поступак за прорачун дугорочних капацитета између зона трговања, а у случају да ОПС примењује анализу сигурности засновану на више сценарија и употреби улазних података за прорачун капацитета, када приступа прорачуну капацитета и потврђивању преносног капацитета између зона трговања у складу уредбом којом се уређује расподела преносног капацитета и управљање загушењима прописано је да се примењују захтеви из уредбе којом се уређује расподела преносног капацитета и управљање загушењима.

Даље је прописано потврђивање резултата прорачуна дугорочних капацитета између зона трговања на границама зоне трговања или критичним елементима мреже за све периоде прорачуна дугорочног капацитета, потврђивање резултата прорачуна разложеног дугорочног капацитета између зона трговања на границама зоне трговања или критичним мрежним елементима, као и достављање потврде капацитета и потврде разложеног дугорочног капацитета између зона трговања.

Прописана је дужност ОПС да са другим ОПС-овима из региона за прорачун капацитета координира ограничења већ расподељених дугорочних капацитета између зона трговања, најкасније 48 сати пре дана испоруке електричне енергије, као и поступак који се у том случају примењује.

Такође, прописано је које показатеље ОПС треба да користи за потребе израде двогодишњег извештаја о прорачуну и расподели капацитета који припрема ЕНТСО-Е.

Даље је прописано да се зоне трговања које важе за трговање за дан унапред или унутардневно трговање примењују и на дугорочни прорачун и расподелу капацитета, као и право носилаца дугорочних права преноса на тој граници зоне трговања да им предметни ОПС-ови исплате повраћај на основу цене која је иницијално плаћена за дугорочна права преноса, у случају да граница зоне трговања више не постоји.

Прописан је начин на који се спроводи дугорочна расподела капацитета, улазни подаци које јединствена платформа за расподелу користи за дугорочну расподелу капацитета, резултати које јединствена платформа за расподелу истовремено утврђује за сваку границу зоне трговања, смер коришћења и тржишни временски интервал, као и да јединствена платформа за расподелу обезбеђује тачност резултата аукције.

Поред наведеног прописана је могућност заштите од ризика између зона трговања на граници зоне трговања на којој ОПС и други ОПС-ови издају дугорочна права преноса, осим ако су Агенција и друга надлежна регулаторна тела донела усклађену одлуку о неиздавању дугорочних права преноса на тој граници зоне трговања, а у случају да на некој граници зоне трговања не постоје дугорочна права преноса прописано је да Агенција и друга регулаторна тела доносе усклађену одлуку о увођењу дугорочних права преноса. Наведене одлуке доносе се на основу процене, коју спроводе сва надлежна регулаторна тела предметне границе зона трговања, којом се утврђује да ли дугорочно тржиште електричне енергије пружа довољно могућности за заштиту од ризика у тим зонама трговања.

Прописана је дужност ОПС и других ОПС-ови унутар региона за прорачун капацитета, у коме постоје дугорочна права преноса да припреме предлог регионалног концепта дугорочних права преноса, који ће се издавати на свакој од граница зоне трговања унутар региона за прорачун капацитета

Даље су прописана физичка права преноса, финансијска права преноса – опције и финансијска права преноса – обавезе.

Поред наведеног прописани су принципи накнаде за дугорочна права преноса, поступци номинације за физичка права преноса, услови за учествовање у дугорочној расподели капацитета, достављање улазних података јединственој платформи за расподелу, начин дугорочне расподеле капацитета, одређивање цене дугорочних права преноса, финансијски захтеви и поравнање, успостављање резервних поступака, враћање дугорочних права преноса, пренос дугорочних права преноса, достављање резултата, покретање резервних поступака и објављивање тржишних информација.

Такође, прописано је да је ОПС дужан да обезбеди да јединствена платформа за расподелу функционише и испуњава функционалне захтеве прописане овом уредбом. Јединствена платформа за расподелу на нивоу Европске уније је већ успостављена (Аукциона кућа JAO S.A.), а оператор преносног система АД Електромрежа Србије накнадно се укључио као учесник, а потом и као акционар. Дугорочне и дневне аукције организује аукциона кућа JAO S.A. на границама Републике Србије са Хрватском, Мађарском и Бугарском. План АД ЕМС у наредном периоду је да се постигне да и на осталим границама аукције организује Аукциона кућа JAO S.A.

Прописана је дужност ОПС-а да примењује хармонизована правила за расподелу дугорочних права преноса, као и да специфични захтеви за границе зона трговине или региона имају предност над општим захтевима дефинисаним у хармонизованим правилима за расподелу.

Поред наведеног прописана је одредба у вези гаранције расподељеног капацитета између зона трговања, односно да ОПС и суседни ОПС-ови на граници зоне трговања имају право да ограниче дугорочна права преноса пре гарантног рока тржишта за дан унапред како би се обезбедило да рад система остане у границама оперативне сигурности, при чему је ОПС дужан да о томе обавести Агенцију и објави разлоге који су довели до ограничења, као и да исплати накнаду носиоцима дугорочних права преноса на граници зоне трговања на којој су ограничена дугорочна права преноса у износу разлике између тржишних цена.

Такође је прописано да у случају више силе ОПС може ограничити дугорочна права преноса уз сагласност директно погођених ОПС-ова, као и његова дужност да објави обавештење у коме описује природу више силе, њено могуће трајање и предузме активности како би ограничио последице и трајање више силе.

Поред наведеног прописана је дужност ОПС-а који се позива на вишу силу, да за период трајања више силе, исплати накнаду погођеним носиоцима дугорочних права преноса и начин утврђивања износа те накнаде.

Поред наведеног прописано је да се трошкови који су настали по основу обавеза из ове уредбе надокнађују ОПС-у, као и да ОПС сноси: трошкове успостављања, развоја и рада јединствене платформе за расподелу, трошкове успостављања и рада координисаног прорачуна капацитета. Даље је прописано који трошкови су укључени трошкове осигурања гаранције, као и дужност Агенције да приликом одобравања цене приступа систему за пренос електричне енергије или другог механизма, одобри те трошкове ОПС-у, ако утврди да су трошкови разумни и пропорционални.

Такође је прописано да ОПС може пренети трећој страни све или део активности, које произлазе из ове уредбе под условом да трећа страна може обављати те активности ефикасно као и ОПС, при чему је трећа страна дужна да докаже ОПС-у да је способна за извршавање активности које су предмет преношења. Такође је прописано да је у овом случају ОПС одговоран за испуњавање обавеза из ове уредбе.

Имајући у виду наведено, предлаже се доношење Уредбе којом ће се омогућити расподела преносног капацитета између зона трговања на дугорочним тржиштима, са циљем подстицања ефективне дугорочне трговине између зона трговања уз могућност смањења дугорочног ризика за учеснике на тржишту; оптимизације прорачуна и расподеле дугорочног капацитета између зона трговања; обезбеђивања недискриминаторног приступа дугорочним капацитетима између зона трговања; обезбеђивања поштеног и недискриминаторног третмана учесника на тржишту; уважавања потребе за правичном и уређеном дугорочном расподелом капацитета и уређеним формирањем цена; обезбеђивања и побољшања транспарентности и поузданости информација о дугорочној расподели капацитета; давања доприноса ефикасном дугорочном раду и развоју електроенергетског преносног система и електроенергетског сектора у Републици Србији.

III Објашњење основних правних института и појединачних решења

Чланом 1. ове уредбе прописан је предмет уређивања;

Чланом 2. дато је значење појединих израза коришћених у уредби;

Чланом 3. прописани су циљеви расподеле капацитета између зона трговања на дугорочним тржиштима;

Чланом 4. прописане су одредбе, услови и методологије;

Чланом 5. прописано је учешће заинтересованих страна;

Чланом 6. прописано је саветовање.

Чланом 7. прописане су обавезе у погледу поверљивости.

Чланом 8. прописани су региони за прорачун капацитета;

Чланом 9. прописан је период прорачуна капацитета;

Чланом 10. прописана је методологија прорачуна капацитета;

Чланом 11. прописана је методологија за одређивање маргине поузданости;

Чланом 12. прописана је методологија за границе сигурног рада система, могуће испаде и ограничења расподеле;

Чланом 13. прописана је методологија за промену производње;

Чланом 14. прописана је методологија за корективне мере;

Чланом 15. прописана је методологија за потврђивање капацитета између зона трговања;

Чланом 16. прописана методологија за разлагање дугорочног капацитета између зона трговања;

Чланом 17. прописани су сценарији;

Чланом 18. прописан је појединачни модел мреже;

Чланом 19. прописан је поступак прорачуна капацитета;

Чланом 20. прописано је спајање у заједнички модел мреже;

Чланом 21. прописани су регионални прорачуни дугорочних капацитета између зона трговања;

Чланом 22. прописано је потврђивање и достава капацитета између зона трговања и разложеног капацитета између зона трговања;

Чланом 23. прописано је координисано ограничење капацитета између зона трговања;

Чланом 24. прописан је двогодишњи извештај о прорачуну и расподели капацитета;

Чланом 25. прописане су зоне трговања;

Чланом 26. прописана је дугорочна расподела капацитета;

Чланом 27. прописани су улазни подаци и резултати;

Чланом 28. прописане су могућности заштите од ризика између зона трговања;

Чланом 29. прописан је регионални концепт дугорочних права преноса;

Чланом 30. прописана су: физичка права преноса;

Чланом 31. прописана су финансијска права преноса – опције;

Чланом 32. прописана су финансијска права преноса – обавезе;

Чланом 33. прописани су принципи накнаде за дугорочна права преноса;

Чланом 34. прописани су поступци номинације за физичка права преноса;

Чланом 35. прописани су услови за учествовање у дугорочној расподели капацитета;

Чланом 36. прописана је достава улазних података јединственој платформи за расподелу;

Чланом 37. прописан је начин дугорочне расподеле капацитета;

Чланом 38. прописано је одређивање цене дугорочних права преноса;

Чланом 39. прописани су финансијски захтеви и поравнање;

Чланом 40. прописано је успостављање резервних поступака;

Чланом 41. прописано је враћање дугорочних права преноса;

Чланом 42. прописан је пренос дугорочних права преноса;
Чланом 43. прописана је достава резултата;
Чланом 44. прописано је покретање резервних поступака;
Чланом 45. прописано је објављивање тржишних информација;
Чланом 46. прописана је јединствена платформа за расподелу;
Чланом 47. прописани су функционални захтеви за јединствену платформу за расподелу;
Чланом 48. прописани су задаци јединствене платформе за расподелу;
Чланом 49. прописана су хармонизована правила за расподелу дугорочних права преноса;
Чланом 50. прописани су захтеви за хармонизована правила за расподелу дугорочних права преноса;
Чланом 51. прописана је гаранција расподељеног капацитета између зона трговања;
Чланом 52. прописано је ограничење накнаде;
Чланом 53. прописана су правила накнаде;
Чланом 54. прописана је гаранција у случају више силе;
Чланом 55. прописана је накнада трошкова;
Чланом 56. прописани су трошкови успостављања, развоја и рада јединствене платформе за расподелу;
Чланом 57. прописани су трошкови успостављања и рада координисаног прорачуна капацитета;
Чланом 58. прописани су трошкови обезбеђења гаранције и накнаде дугорочних права преноса;
Чланом 59. прописано је преношење задатака;
Чланом 60. прописане су прелазне и завршне одредбе;
Чланом 61. прописано је ступање на снагу ове Уредбе.

IV Процена финансијских средстава потребних за спровођење акта

За спровођење Уредбе није потребно обезбедити средства из буџета Републике Србије.

V. Разлози за доношење уредбе од стране Владе којој је престао мандат

Одредбом члана 17. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-УС, 72/12, 7/14-УС, 44/14 и 30/18 – др. закон) прописано је да Влада којој је престао мандат може вршити само текуће послове и не може предлагати Народној скупштини законе и друге опште акте нити доносити прописе, изузев ако је њихово доношење везано за законски рок или то налажу потребе државе, интереси одбране или природна, привредна или техничка несрећа.

Имајући у виду наведено, као и чињеницу да је доношење ове уредбе везано за извршење обавезе Републике Србије из Уговора о оснивању Енергетске заједнице између Европске Заједнице и Републике Албаније, Републике Бугарске, Босне и Херцеговине, Републике Хрватске, Бивше Југословенске Републике Македоније, Републике Црне Горе, Румуније, Републике Србије и Привремене мисије Уједињених нација на Косову у складу са Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација („Службени гласник РС”, број 62/06) као и испуњења рока из Одлуке Министарског савета број МС ЕЗ/Д/2022/03/МС-ЕпС од 15. децембра 2022. године, сачињен је предлог ове уредбе.

Обавезе из Уговора произлазе из одредбе чл. 6. и 89. којима је прописано да уговорна страна (Република Србија) треба да предузме све одговарајуће мере било опште или посебне како би се осигурало испуњење обавезе које произлазе из уговора, као и да спроводе одлуке у року одређеном Одлуком (рок из одлуке Министарског савета је био до 31.12.2023. године).

Наведени рок за усвајање уредбе није се могао испоштовати, јер је предуслов за доношење уредбе био да се донесе Закон о изменама и допунама закона о енергетици чији нацрт је био припремљен у јулу 2023. године, са циљем да се усвоји до краја 2023. године.

Међутим, указом о о распуштању Народне скупштине Републике Србије („Службени гласник РС”, број 95/2023 од 1.11.2023. године) распуштена је Народна Скупштина Републике Србије, а Одлуком о расписивању избора за народне посланике („Службени гласник РС”, број 95/2023 од 1.11.2023. године) расписани су избори за народне посланике за 17. децембар 2023. године, тако да предметни Нацрт закона није могао да се пусти у процедуру усвајања.

Након што су се створили услови за усвајање односно када је конституисана Народна скупштина Републике Србије /6.фебруар 2024. године/ и изабрана Влада /2. маја 2024. године/ приступило се даљем раду и Закон је усвојен 28. новембра 2024. године.

Сагласно наведеном, с обзиром да је рок за доношење предметне уредбе истекао, а да је потреба државе да испуни своје обавезе из Уговора у циљу спречавања покретања поступка против Републике Србије због неизвршавања уговорних обавеза,предлаже се доношење ове уредбе.